

FARSKÝ LIST

12. február – 18. február 2024, číslo 536

Gréckokatolícka cirkev, farnosť Čičava, Čičava 38, 09301

Tel.: 0911/711488, o.martinlaban@gmail.com

Kolyva - dezert na pamiatku zosnulých pripravovaný tisíce rokov v Grécku symbolizuje to najlepšie zo života.

Dezert pre mŕtvych, v ktorom ide o život? čo to presne znamená? No je to pravda! Zosnulých si v Grécku pripomínajú miskou kolyvy — bohatej zmesi pšenice, ovocia a orechov, ktorá symbolizuje dary života a je často jedlým majstrovským dielom.

Kolyvu, ktorá pochádza z dávnych čias, pripravuje rodina zosnulého a ponúka ju v malých vrecúškach spolu s lyžičkou a obrúskom po spomienkovej slávnosti. Pripravuje sa často aj na zádušné soboty, kde každá rodina pripraví miskú kolyvy pre svoju rodinu, prinesie ju na zádušnú liturgiu do cerkvi, kde ju kňaz požehná a rodina ju potom pri spomienkovom obede, alebo pri káve skonzumuje na pamiatku svojich zomrelých predkov. Príprava tejto sladkosti na báze pšenice, ktorá sa podáva na strieborných podnosoch s láskou a na počesť zosnulých, si vyžaduje niekoľko dní, veľa úsilia a trpezlivosti. Ale kolyva nie je jednoduchá zmes ingrediencií. Každá jedna položka má osobitný význam, ktorý sa datuje tisíce rokov dozadu.

Odkiaľ pochádza Kolyva?

Prax výroby kolyvy siaha až do starovekého Grécka. Podobná zmes s názvom „panspermia“, čo znamená „zmes pšeničných semienok a orechov“, sa ponúkala nielen na pamiatku zosnulých duší, ale aj pri príležitostiach osláv života, ako je manželstvo alebo úroda. Sladkosť vyrobená z pšeničných zŕn, orechov a granátového jablka sa pripravovala a ponúkala aj počas pohanských sviatkov plodnosti a najmä počas trojdňového festivalu Anthestiria, ktorý sa konal v Aténach na počesť pohanského boha Dionýza, a tiež ako pocta kolobehu života, smrti a znovuzrodenia. Duchovne povedané, kolyva symbolizuje naše zmierenie sa so smrťou a predstavu, že aj v ľudskom živote je akýsi kolobeh života. Rovnako ako pšeničné semienko, ktoré „odumrie“ skôr, než vyrastie v rastlinu, z ktorej zbierame jednu zo základných plodín planéty. Namáhavý proces výroby kolyvy od začiatku do konca a všetky ingrediencie majú špeciálny význam a symboliku. Namáčanie, varenie, scedenie, sušenie,

miešanie a zdobenie kolyvy trvá najmenej dva dni. Na niektorých gréckych ostrovoch alebo dedinách sa pšeničné zrná dokonca berú do kostola pred varením, aby ich pred prípravou požehnali. Dlhé hodiny strávené v láskyplnom zasvätení sa pamiatke zosnulej milovanej osoby však majú aj liečivý účinok, ktorý slúži ako istý druh rozjímania a vytvára vnútorný pokoj a prijatie, či zmierenie sa so smrťou blízkeho človeka.

Čo teda znamenajú zložky kolyvy?

Počnúc pšenickou, ako základná surovina predstavujúca zem, tiež označuje telá a duše mŕtvych. Ako sa spomína v Prvom liste Korinťanom: pšeničné zrnó musí padnúť do zeme a odumrieť, kým sa vráti k životu. A to sa metaforicky vzťahuje aj na ľudský život, ktorý je podľa východnej cirkvi kolobehom smrti, vzkriesenia a večného života.

Orechy – sezamové semienka a vlašské orechy – predstavujú plodnosť a reprodukciu.

Bielené mandle – farba našich kostí – symbolizujú náš spoločný osud.

Korenie – škoric, muškátový oriešok a rasca – predstavujú bohatstvo a vôňu dobre prežitého života. Petržlen alebo mäta: želanie pokojného odpočinku.

Služba vlastne hovorí o „večnom odpočinku na mieste svetla, blaženosti a pokoja; kde nie je bolesť, zármutok ani stonanie.“

Hrozienka sa datujú od čias starogréckeho boha Dionýza, boha vína, až po Kristove časy, predstavujúce sladkosť života a Kristovu krv.

Strúhanka alebo cícerová múka označujú ľahkosť pôdy. Granátové jablko stelesňuje lesk a bohatstvo posmrtného života. Hádes, boh mŕtvych, napokon s granátovým jablkom zlákal Persefonu, bohyňu jari, do podsvetia, kde sa stala jeho manželkou.

A nakoniec, cukor znamená sladké privítanie v raji.

Podľa gréckej tradície by základných ingrediencií pre kolyvu malo byť deväť, čo predstavuje deväť radov anjelov, ktorí na nás dohliadajú.

Inými slovami: Tento dezert pre mŕtvych pripravovaný tisíce rokov v Grécku symbolizuje to najlepšie zo života.

Kolyva: Jedlé umelecké diela

Keď niekto zomrie v Grécku, od rodiny sa očakáva, že si kolyvu pripraví doma. V minulosti to tak bolo vo veľkej miere. Dnes existujú cukrárne špecializované na kolyvu, ale v gréckych horských a ostrovných dedinách je kolyva stále domáca. Rovnako ako mnohé grécke zvyky súvisiace s jedlom, tanier kolyvy odrážal (a stále odráža) zručnosť a talent ženy v domácnosti, rovnako ako tradičný slávnostný chlieb. Bolo považované za veľký kompliment byť známa svojou kolyvou a ženy v domácnosti boli veľmi hrdé na svoje ručné práce. To platí dodnes a rozšírilo sa to aj na mužov, ktorí robia aj veľa kuchynských prác. Tajomstvo úspechu bolo v chuti, suchosti pšenice (hlavné tajomstvo dokonalej kolyvy) a samozrejme v umeleckom stvárnení. Čím viac bol zosnulý v živote rešpektovaný, tým zložitejšie bolo umenie misky kolyvy. Niektoré sú úplným majstrovským dielom so zložitým dizajnom podobným čipke. Dnes sú v špeciálnych predajniach v predaji desiatky hotových vzorov, materiálov, dokonca aj šablón. Mnisi v gréckych ortodoxných kláštoroch tiež vytvárajú z kolyvy majstrovské diela vtedy keď zomrie biskup. Okrem prípravy na jednotlivé spomienkové obrady sa misky kolyvy pripravujú aj dvakrát do roka na spomienku ľuďom, ktorí zomreli a ich rodiny im vtedy nemohli poskytnúť dôstojný pohreb – zvyčajne námorníkom, prisťahovalcom alebo kvôli chudobe. Tieto dni sú známe ako „Psycho Savvata“ alebo „Soboty duší“, či naše zádušné soboty a spadajú do obdobia prípravy na pôst pred Veľkou nocou. Podobne ako v mexickom Dia de los Muertos (dni zosnulých) sa v tieto dva dni do cerkvi prinášajú misky kolyvy s papierikom s menom zosnulého, ktorého má kňaz počas bohoslužby spomenúť. Tam na dlhých stoloch uvidíte všetko od obyčajných misiek s miešanou či pocukrovanou kolyvou až po prepracované kreácie s iniciálami zosnulých, kvety, cyprusy, anjelov a samozrejme kríž zo strieborných cukrikov. Keď kňaz počas špeciálnej bohoslužby spomenie mená zosnulých, do stredu sa umiestnia zapálené sviečky. Po skončení sa kolyva rozdáva na znak lásky, spomienky a sústrasti.

Grécky dezert, ktorý je super zdravý

Hoci kolyva bola spojená so smrťou a stratou, je to tiež jeden z najzdravších dezertov v gréckej strave, dokonca dosahuje status superpotraviny. V poslednej dobe bola kolyva znovuoobjavená a zbavená spojenia so smrťou. Namiesto toho dnes v Grécku určite nájdete

športovcov, maratónskych bežcov a cyklistov, ktorí jedia na raňajky „dezert z iného sveta“, ktorý – vďaka pšenici, orechom, hroziakom a ovociu – dodáva energiu a je bohatým zdrojom bielkoviny, vlákniny, vitamínov a minerálov. Je tiež ideálnou voľbou pre vegánov a vegetariánov. Okrem svojej nutričnej hodnoty je grécka kolyva tiež úžasne chutná (a bohatá na kalórie). Ak dokážete vypustiť tabu smrti, určite si uvaríte toto neuveriteľné jedlo.

Ingrediencie

500 g pšenica
400 g práškového cukru
100 g sezamových semienok
200 g mandlí, blanširovaných
250 g vlašských orechov
2 polievkové lyžice škoric
1/2 čajovej lyžičky mletých klinčekov
80 g strúhanky
250 g hroziakov
1/4 zväzku petržlenovej vňate, alebo mäty nasekanej nadrobno
50 g pšeničnej múky
1 granátové jablko
Pridajte pšenicu do misky a naplňte ju vodou. Pšenicu necháme 8-10 hodín namáčať. Odstráňte pšeničné zrnká, ktoré vyplávajú na povrch! Scedíme a vložíme do čerstvej vody, varíme, 30-40 minút. Uvarenú pšenicu scedíte, nechajte v cedníku po dobu 1 hodiny, aby ste odstránili prebytočnú vlhkosť a dobre vychladli. Rozložte utierky na plech na pečenie a vysypte na ňu scedenú uvarenú pšenicu. Zakryte utierkami a nechajte 3-4 hodiny, kým utierky absorbujú všetku prebytočnú vlhkosť. Pšenicu preložíme do misky, pridáme práškový cukor a premiešame. Do mixéra pridajte sezamové semienka, mandle, vlašské orechy a spracujte, kým nie sú jemne pomleté. Pridajte zmes do misky. Pridajte škoricu, mleté klinčeky, strúhanku, hroziak, nadrobno nakrájanú vňať, granátové jablko a premiešajte. Postavte panvicu na mierny oheň a pridajte múku. Múku nasucho opečte 2-3 minúty. Potom ju pridajte do misky. Premiešame a podávame.

U nás sa kolyva pripravuje inak a pripravuje sa predovšetkým na pamiatku Teodora Tiróna. Dôvod pozhŕňavania kolyvy je tiež iný. Aj keď by bolo celkom zaujímavé pripomínať si zosnulých kolyvou

V deň pamiatky sv. Teodora mal na jeho hrobe sv. Gregor Nysský krásnu oslavnú reč. Ospevoval v nej,

ako bola krajina na príhovor sv. Teodora zachránená od vpádu divokých skýtov, ktorí ovládali všetky okolité krajiny. Plný úprimnej nádeje v ochranu tohto svätého ho vzyva slovami: „Ako vojak nás chráň, ako mučeník buď naším ochrancom a vypros nám pokoj. Potreba našej silnej ochrany nech ťa spojí s ďalšími mučeníkmi, ako svojimi bratmi, a vy všetci proste Boha za nás hriešnych. Pozvi aj sv. Petra, Pavla, Jána, aby ste chránili cirkev, ktoré oni sami kedysi založili a na váš príhovor dá Pán Boh, že mnohí kresťania sa stanú úrodnou pôdou“. Z tejto reči sv. Gregora sa tiež dozvedáme, že na príhovor sv. Teodora ustupovali zlí duchovia a prestávali rôzne neduhy, že vo veľkom množstve prichádzali veriaci do cirkvi zasvätenej jeho menu a cti, že tá cerkev bola bohato a veľkolepo ozdobená, na stenách mala na obrazoch zobrazené jeho mučenícke skutky, že veriaci sa na kolenách modlili pre jeho pozostatkami a brali si domov prach z jeho hrobu ako drahocenný poklad.

Nasledujúce poznatky o živote a smrti sv. Teodora sú zo spomínanej reči sv. Gregora. Narodil sa na konci tretieho storočia v Sýrii alebo Arménsku. Ako mládenec vstúpil do rímskeho vojska a bol odvelený do légie tyronov (legio tironum), v ktorej boli umiestnení samí mládenci, alebo vojaci nováčikovia. Odtiaľ je aj to, že Teodor sa nazýva Tyronom. Táto légia, a s ňou aj sv. Teodor, sa nachádzala v meste Amasia v pontskom kraji, keď prišiel rozkaz rímskeho cisára Maximiliána všetkým kresťanom, bez rozdielu stavu, mučiť a zabíjať, ak sa nepoklonia pohanským bohom. Preto mnohí kresťania tajili svoju vieru. No sv. Teodor bol bez strachu a neprestával žiť tak, že každý mohol spoznať, že je kresťanom. Donieslo sa to cisárovmu zástupcovi Publiovi a ten prikázal mu dostať sa pred neho. Len čo sa Teodor dostavil, Publius začal na neho s hnevom kričať: „Vari smieš vyznávať vieru, ktorú cisár pod hrozbou trestu smrti zakázal?!“ Teodor na to odpovedal: „Zaber si moje telo a rob si s ním, čo chceš. Ja ti ho dám ochotne. No neprestanem slúžiť Ježišovi Kristovi, môjmu Spasiteľovi, ale vašich bohov nepoznám.“ Vidia jeho mladosť nechal mu Publius čas na rozmyslenie. No Teodor, rozhodnutý nezrieť sa Kristovej viery, využil tento čas na modlitbu k Bohu, v ktorej prosil o milosť, aby vo svojom odhodlaní vydržal do konca. Pripomínal si, že Boh je všade prítomný, všetko vidí a všetko vie, a táto myšlienka sa mu stala prostriedkom posily vo

vytrvalosti. Pri druhom výsluchu sa sudcovia snažili získať ho na svoju stranu ľstivými ponukami. Núkali mu hodnosť kňaza pri chráme ich bohov. No on s odporom odmietol ich ponuku dodajúc, že medzi pohanmi najhoršími ľuďmi sú ich kňazi. Keď pohania videli, že si neporadia žiadnym spôsobom, začali ho mučiť. Najprv ho zavesili a bili palicami, potom železnými hákmi mu trhali telo, že krv sa z neho liala prúdom. Jeho oko sa s nádejou pozeralo na nebo a jeho ústa neprestajne opakovali slová žalmu: „Pána chcem velebiť v každom čase, moje ústa budú ho vždy chváliť. (Ž 33,1)“ Na údiv všetkých Teodor tieto muky vydržal a bol živý odvedený do temnice, kde Pán Boh nasledujúcu noc ho zázračne potešil anjelom. Aj tretíkrát ho predviedli pred sudcov a aj teraz, tak, ako predtým, s odvahou vyznával svoju vieru. Odsúdili ho preto na smrť. Rozložili veľký oheň a hodili ho do neho. A tak v roku 306 zakončil svoj pozemský život.

Sv. Teodor neprestal aj po smrti byť vrúcny orodovníkom kresťanov u Boha. Najlepším dôkazom toho je nasledujúca udalosť. V roku 362 Julián, stanúci sa rímskym cisárom, odpadol od Kristovej viery, zriekol sa kresťanstva a chcel vzkriesiť upadajúce pohanstvo. Aby vrhol kresťanstvo do priepasti, začal ho prenasledovať. No vedel, že vonkajším a krvavým prenasledovaním kresťanov, ako viedli jeho predchodcovia, nedosiahne svoj cieľ. Preto začal konať potajne. Viediac, ako prísne a nenarušiteľne držia kresťania veľký pôst, premýšľal, ako by ich mohol hneď prvý týždeň veľkého pôstu poškvrniť a akoby spohanštiť. Zavola preto správcu mesta Carihrad a rozkázal mu, aby všetky potraviny vystavené na predaj odložil a na ich miesto potajomky položil iné, zmiešané s krvou pohanských obiet, aby sa kresťania kupujúci a požívajúci tieto pokrmy poškvrnili, a tak hneď prvý týždeň svoj pôst porušili. V tom meste Carihrad žil archijerej Eudokij, ktorý hoci horlivo a úpenlivo sa staralo dobro zvereného mu stáda, nemohol vedieť, aké nebezpečenstvo mu hrozí. K tomuto carihradskému archijerejovi poslal Pán Boh svojho trpiteľa Teodora Tyrona, ktorý postaviac sa pred neho povedal: „Čo najrychlejšie, archijerej, pozbieraj Kristovo stádo a prikáž, aby nikto z kresťanov nekupoval žiaden z pokrmov, ktoré sú v meste vystavené na predaj, pretože sú pohanským cisárom náročky poškvrnené krvou pohanských obiet.“ Eudokij povedal diviac sa: „Z čoho budú žiť tí, čo doma nič

nemajú, lebo sú navyknutý všetko si kupovať? Ved' zahynú od hladu?" Teodor odpovedal: „Nie, tým daj kolivu, čiže varenú pšenicu s medom, a tak ich zbavíš hladu aj hriechu.“ Patriarcha sa ho pýtal, že kto je, že kresťanský ľud zbavuje takého nebezpečenstva a utešuje ho v smútku. Svätý odpovedal: „Som Kristov mučeník Teodor, poslaný Bohom vám na pomoc a záchranu.“ Keď to povedal, stal sa neviditeľným. Patriarcha Eudokij urobil, ako mal prikázané, a tak zachránil svoje kresťanské stádo pred hriechom. Keď videl odpadlík Julián, ako bola vyjavená jeho nenávisť a podvod, zahanbil sa pred celým kresťanským svetom. Keď sa prvý týždeň veľkého pôstu šťastlivo končil, kresťania prinášajúc dobrodincovi veľkomučeníkovi Teodorovi vďakyvzdávanie za danú pomoc, v tú sobotu kolivou vo veselosti slávili jeho pamiatku. Od vtedy až do teraz si pripomíname ten zázrak. Aby sa nezabudlo na také veľké dobrodenie, v prvú sobotu

veľkého pôstu ctíme a chválime veľkého Teodora kolivou, čiže ako to my voláme kutijou. Preto sa táto sobota nazýva „Teodorova sobota“. V tú sobotu spievame takto: „Podivnému diviac sa tvojmu zjaveniu archijerej povedal: „Ty si kto, pane, povedz mi! Pouč a poraď, ako dostaneme rýchlu pomoc.“ Teodor povedal: „Ja som skutočne trpiteľ a počuj, uvarenú pšenicu rozdeľ ľuďom, a tak sa zachrániš od poškvrneného jedla prelestníka.“ K tomu pridávame aj stichiru na stichovnách: „S mučeníckou odvahou, v Bohu, pohrdol si namyslenou šikovnosťou odpadlíka od Kristovej viery, bohabojným ľuďom si bol ochrancom. Svojím úžasným zjavením si ich zbavil poškvrnených jedál a pohanských obiet, preto ťa ako ničiteľ a modiel, ako Kristovho stáda záchrancu a ochranca a nášho orodovníka si ctíme a v piesňach prosíme, aby našim dušiam skrze teba bolo darované očistenie a osvietenie.“

	Čičava	Komárany	Merník
Po 12.2.	Začiatok Štyridsiatnice – Veľkého pôstu <i>Sv. Meletios, antiochijský arcibiskup</i>		<i>Prísny pôst a zdržanlivosť od mäsa, mlieka a vajec</i>
	17.30 Večiereň		
Ut 13.2.	<i>Prepodobný otec Martinián</i>		
	12.00 6.hodinka	16.30 Večiereň	
St 14.2.	<i>Prepodobný otec Auxencius</i>		<i>Zdržanlivosť od mäsa</i>
	12.00 6.hodinka	16.30 Liturgia VPD	
Št 15.2.	<i>Svätý apoštol Onezim</i>		
	12.00 6.hodinka		17.30 Večiereň
Pi 16.2.	<i>Svätý mučeník Pamfil, Porfyrios a ich spoločníci dnes na liturgii VPD sa svätí Kolyva</i>		<i>Zdržanlivosť od mäsa</i>
	18.00 Liturgia VPD a posvätenie Kolyvy +Juraj (r.Husarová)	16.00 Liturgia VPD a posvätenie Kolyvy	
So 17.2.	<i>Prvá pôstna sobota – pamiatka na dŕv kolyvy; svätý veľkomučeník Teodor Tíron</i>		
	17.00 +Martin (r.Bančanská)		
Ne 18.2.	Prvá pôstna nedeľa – ortodoxie <i>Svätý otec Lev, rímsky pápež</i>		<i>Zbierka na charitu</i>
	9.15 *ZBP Lukáš, Kristián (r.Ragančíková)	11.00	7.30 *za farnosť

Úmysel modlitby: za mier na Ukrajine a vo svete.